

**БІДНІСТЬ ПО-УКРАЇНСЬКИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ БІДНОСТІ:
СПІЛЬНЕ І ОСОБЛИВЕ**

Наукові праці МАУП, 2016, вип. 50(3), с. 151–153

Аналізуються спільні ознаки бідності у сучасній Україні в контексті загальних ринково-економічних трансформацій та виокремлюються специфічні економічні, соціальні та психологічні ознаки бідності, що характерні лише для українського соціуму.

Бідність — явище загальносвітового поширення, яке існує стільки часу, скільки існує праця, продукт, що виробляється, прибуток, гроші тощо. В епоху глобалізації соціально-економічна поляризація людства — бідність — багатство ще більше загострюється. Вже на початку XXI ст., за даними Всесвітнього банку, на частку найрозвиненіших країн світу припадало менше ніж 12 % населення і близько 60 % світового ВВП. Частка найменш розвинених країн становить 12 %, у світовому ВВП — 1 % [2; 4].

Бідність нині стала комплексною проблемою: економічною, соціальною, політичною, міжнародною і з великим дестабілізуючим потенціалом у глобальному масштабі [3].

Тепер зупинимось на аспектах, що стосуються бідності в Україні. Парадокс у тому, що сучасна Україна, маючи унікальні землі, інші природні ресурси, клімат, талановитих і працелюбних людей, є країною із найвищим рівнем безробіття. Станом на 1 липня 2016 р. в активному пошуку роботи знаходиться 388,9 тис. громадян — це 1,5 % серед населення працездатного віку. Інакше кажучи, в Україні кожен 11-й громадянин не має роботи [5]. При цьому найбільший рівень безробіття маємо серед молодих громадян віком до 24 років: майже кожен четвертий — не працює і не вчиться. Характерною ознакою українського безробіття є те, що воно має “жіноче” обличчя: серед безробітних

214,8 тис. — жінки, 174,1 тис. — чоловіки. Важливо зазначити, що на запитання “Як ви вважаєте, через рік життя в Україні стане кращим чи гіршим, ніж тепер?” 31,2 % відповіли, що залишаться таким самим, 27,7 % — стане ще гіршим, 19,7 % — стане набагато гіршим. Лише 10,3 % висловилися, що життя стане дещо кращим [6].

Досить оригінально українську бідність на сьогодні пояснює відомий український економіст О. Пасхавер: “У період геноциду (голодомор 1932–1933 рр.) винищили найбільш підприємливих представників нації. Багате селянство, по суті, капіталісти і ліберально-буржуазна інтелігенція були тонально знищені. І питання не у фізичному їх існуванні. Розумні і підприємливі народжуються безперервно, але зникає спадковість, їм немає у кого вчитися. Спадковість традицій створює силу народу” [1]. До речі, це і причина того, що після розпаду СРСР ми в Україні все більше намагаємося запозичити кращий досвід економічного господарювання, у тому числі і боротьби з бідністю, в інших країн.

Певним чином це пояснюється і ситуацією з характером української національної еліти: розумних, талановитих, видатних людей в Україні у всі часи не бракувало, а от справжньої спадковості, послідовності в елітичному плані, — особливо на рівні вищого державного політикуму, — нині вкрай бракує. Це — об’єктивна реальність.

Загалом проблема бідності, багатства в Україні достатньо ґрунтовно вивчається, наприклад, фундаментальна колективна монографія “Рівень життя населення України”, що побачила світ у 2006 році [7]. Інша справа, що радикально виникає питання, якою буде бідність в Україні у майбутньому, що у цьому плані очікує людство загалом. Відомі російські вчені М. Іванов, М. Гоффе, Г. Манусова вказують на можливі три основні сценарії розвитку і динаміки бідності в умовах інтенсивної економічної глобалізації – катастрофічний, інерційний, інноваційний. З першим – катастрофічним, у принципі, все зрозуміло. Його потенційно наближують конфлікти, війни, тероризм, а в результаті – не просто безробіття, а великі гуманітарні катастрофи, інші трагічні лиха. Інерційний сценарій великою мірою залежить передусім від модернізаційних процесів [3, 31–37]. “У найближче десятиліття варто очікувати подальший розрив між рівнями життя населення країн, що йдуть шляхом модернізації, і країн переважно сировинної орієнтації” [3, 31]. Тут відчутним є демографічний фактор, рівень і темпи науково-технічного розвитку, що поступово все помітніше поляризуватиме країни на багаті і бідні. Щоправда цей проноз є далеко не “ідеальним”. Так, згідно з прогнозом світового соціально-економічного розвитку на 2030 р., зробленого Світовим банком, світова бідність (до 2030 р.) істотно зменшиться: частка бідного населення знизиться з 82 (2000 р.) до 63 %, частка “світового середнього класу” зросте з 7 до 16 %, а частка багатих збільшиться до 21 %, тобто в два рази.

Швидше, найбільш бажаним для людства є третій сценарій розвитку бідності – інноваційний. Він цілком залежить від соціально-економічного і політичного розвитку світу. Однозначно лише гуманістично-свідоме формування міжнародних відносин, сконцентрованих насамперед навколо науково-технічної перебудови і вдосконалення економіки, виробництва та забезпечення безпекового (екологічно, у воєнно-конфліктному відношенні) життя, дає оптимістичні підстави розраховувати на такий сценарій взаємин багатства і бідності.

Як зменшити, послабити зростання бідності, допомогти мільйонам людей, у тому числі і в сучасній Україні, в її подоланні? Шляхів досить багато, однак найбільш масовим і використовуваним є допомога (у тому числі європейського, світового масштабів). Водночас за багатьох обставин двостороння і загалом міжнародна економічна допомога, у тому числі і в боротьбі з бідністю, не є чимось “чисто гуманістичним”. Так, МВФ, Світовий банк при наданні такої допомоги вимагають від окремих країн відповідних дій, реформ, пов’язаних передусім зі зміною моделей господарювання – фінансових, економіко-організаційних, управлінських. Досить часто такі реформи суперечать багато в чому століттями сформованим системам господарювання і навіть елементарним психологічним аспектам життя великої кількості людей. Саме з такими проблемами в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. зіткнулася і новітня Україна: візьміть для прикладу європейські зарплати, вартість енергетичних джерел забезпечення економіки і життя, навіть елементарні побутово-господарські тарифи, пов’язані з умовами життя. Фактично для сучасної України вони виявилися невідомими, рудиментарними через величезний спад виробництва, зниження прожиткового рівня тощо. Звідси і колосальне психологічне несприйняття громадянами України “західноєвропейських реформ”. Яскравим підтвердженням висловленої тези є соціологічні дані Київського міжнародного інституту соціології, який влітку 2016 року оприлюднив такі результати соціологічного опитування громадян України: на запитання “Як ви оцінюєте економічне становище України?” було отримано такі відповіді: дуже добре – 1 %; добре – 0,6 %; задовільно – 8,1 %; погано – 43,7 %; дуже погано – 45,4 %; важко відповісти – 2,4 % [6]. Якщо підсумуємо “дуже погане” і “погане”, то матимемо – 89,1 % респондентів. Також зазначимо, що в громадян України бракує соціального оптимізму. На запитання “Як ви вважаєте, за рік в Україні життя (у вашій сім’ї) стане кращим чи гіршим, ніж сьогодні?” було отримано такі відповіді: набагато краще – 0,3 і 1,2 %; дещо краще – 10,3–11,7 %; залишиться таким са-

мим — 31,2–32,8 %; дещо гіршим — 27,7–25 %; набагато гіршим — 19,7–15,3 %; важко відповісти — 10,8–14 %. Як бачимо, помітної кореляції стану життя сім'ї та держави в Україні не спостерігається.

Дійшовши висновку, що бідність і багатство — невиліковна хвороба XXI ст., а бажання подолати розрив між ними — складне і практично неможливе для реалізації у позитивному плані завдання, варто вказати на основні причини майже цієї неперспективної економічної й соціальної проблеми:

1. Неоднакове соціально-економічне походження людей, пов'язане з їх народженням, соціально-економічною стратифікацією. На жаль, вже від народження ми нерівні (за здібностями, талантом, обдаруваннями, психологічним складом тощо).

2. Наявність (за усіх реформ і модернізацій) різного доступу до освіти, науки, можливостей скористатися ними у житті та праці.

3. Надто велика диференціація людей за їхнім психологічним складом, специфікою (відрізняється навіть елементарне бажання вчитися, працювати, самовдосконалюватися, взагалі діяти).

Отже, бідність і багатство — об'єктивні, протилежні, тісно пов'язані між собою і досить суперечливі явища суспільного життя. Як не парадоксально (це потребує окремого

розгляду) — бідність і багатство — один із дієвих факторів суспільного розвитку і процесу, хоча пошук людством засад негативного впливу бідності на життя має бути більш дієвим і результативним.

Література

1. Президент Центра экономического развития Александр Пасхавер: "Наше антикоррупционное законодательство — это гильотина!" // Бульвар Гордона. — 2016. — Лип. — № 29.
2. Всемирный банк. Доклад о мировом развитии 2009. Новый взгляд на экономическую географию. — Вашингтон, 2008. — 114 с.
3. Иванов Н. Глобализация и бедность / Н. Иванов, Н. Гоффе, Г. Монусова // Мировая экономика и международные отношения. — 2010. — № 9. — С. 29–42.
4. Кувалдин В. Б. Глобальный мир: экономика, политика, международные отношения / В. Б. Кувалдин. — М., 2009. — 320 с.
5. Мичковская Н. В Украине каждый 11-й сидит без работы / Н. Мичковская // КП в Украине. — 2016. — 11 августа.
6. Украина — страна счастливых бедняков // КП в Украине. — 2016. — 15 июля.
7. Рівень життя населення України / НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. комітет статистики України; за ред. Л. М. Черенько. — К.: Консультант, 2006. — 428 с.

Бідність, за наявності загальних ознак і рис, у кожній країні має власні специфічні ознаки, а відтак і її подолання є насамперед місцевою проблемою.

Poverty, in the presence of common characteristics and traits in each country has its own specific characteristics. And, hence, it is first overcome local problems.

Бедность, при наличии общих признаков и черт, в каждой стране имеет собственные специфические черты, поэтому преодоление является прежде всего местной проблемой.

Надійшла 5 вересня 2016 р.